

nagyobb szellemi erőfeszítés öröme elmarad. *Párbaj* c. versében például szimbolikus eszközökkel érzékelteti jól ismert gondolatát: az embereket elválasztó úrt csak a párbaj során elröppenő golyó köti össze. A határozott cselekvés, az emberi kapcsolatok megteremtése utáni vágy ritkán jelentkezik nála. Néhány versét azonban megrendítően szépek találom. Amikor társat keres, s magányából akar kitörni (*Üdvarház*), amikor reális emberi állapotot pszichológiai pontossággal ír le (*Várok*), amikor végre maga is érzi helyzetének tarthatatlanságát (*Mi*) — talán az olvasó kedvetlenségéből is sikerül valamit eltüntetnie. Egy-két alkotása (*Európában, Város*) egy esetleges atomháború pusztítását villantja föl, de költői megoldásaiban messze elmaradva kortársainak hasonló témájú műveitől.

Képzőművészeti (elsősorban festészeti) indíttatású költészetet mutat a *Fenegyerekek* c. ciklus. Erre már az *Emberfiá*-ban is találtunk példát (*Sixtusi kápolna, Salvador Dali*). A ciklus megírására — három, nyilvánvaló Weöres-hatást tükröző, játékos rímgyalkorlaton, illetve szójátékon alapuló verset kivéve — a modern képzőművészet egy-egy alkotója, vagy alkotása ösztönözte. Klee, Henry Moore, Meštrović, Mondrián alkotásai eleve egyfajta „kézzelfogható értelmetlenség” jegyében születtek. Ezzel kapcsolatban talán nem lesz tanulság nélküli Salvador Dali egyik híressé vált nyilatkozatát idéznünk: „...Hogyan kívánhatják, hogy megértsék a képeimet, amikor én magam, aki csinálom, én sem értem őket. Az a tény, hogy a festés pillanatában magam sem értem képeim jelentését, nem jelenti azt, hogy nincs jelentésük: ellenkezőleg, jelentésük olyan mélységes, bonyolult, tömör, ösztönös, hogy a logikai intuíció pusztá elemzése képtelen felfogni...” (*A szürrealizmus*, Bp. 1968. 227. l.) — De véleményem szerint Gyurkovics eleve reménytelenre vállalkozott, mikor e „bonyolult, tömör” alkotások versbeli megfogalmazását határozta el. Mondriánról írt, dadaista rekvizitumokkal teli verse például megfejthetetlen rejtvénynek látszik.

Gyurkovics érzelmeinek, szenvedélyének intenzitása, jelentős mesterségbeli tudása gyors fejlődés biztosítéka. De csak akkor, ha szabadulni tud a költészetére akadt súlyos szemléleti koloncoktól. Négy megjelent verseskötet után joggal várjuk a régóta esedékes változást. (*Szépírodalmi Könyvkiadó, 1970.*)

OLASZ SÁNDOR

ÍRÓAVATÁS

MEZEY KATALIN: AMÍG A BUSZRA VÁRUNK

„Magától értetődő könnyedség” — olvassom Mezey Katalin verseskötetének kiadói fülszövegében; s valóban, olyan kötet ez, melyben „egy lélegzetre” végigfutom a verseket. De egy perccig sem érzem becsapva magam, egy perccig sem kétkedem a költői valóságélmény hitelességében; épp ellenkezőleg: már a kötet nyitó darabja, a *Tópart hajnalban* című tájkép is — minden egysíkúsága ellenére — olyan költővel ismertet meg, akiben a táj rekvizitumai és a jelzők egyaránt megmértek, azaz a tájkép sem leírás, hanem dráma. Mégis csak valahol a hatvanadik oldal után, pontosabban az *Ünnepeink*-nél állok meg az olvasásban. Ez a vers meghökkent, s egyszerre úgy tűnik, túl könnyen engedtem át magam e magától értetődő könnyedségnek; ebben a versben elkap a mű belső örvénylése, ezen már nem sikkadhatok át felszínesen: töredezett szavak, jelzők, képek hullanak egymás mellé, látszólag funkciótlanul, nyersen, de valójában pontosan kirajzolódó erővonalak szerint. Mert ezek a töredékek egy széthullt társadalom töredékei, egy felbomlott közösség töredékei,

de ugyanakkor egy új társadalom önmaga egységét kereső töredékei is, jajok, melyekben épp az a legfájdalmasabb, hogy még nem tudnak jajjá fogalmazódni. *Ünnepeink*: értelmetlenül elmúló ünnepek. Vegetatív ünnepek: tükrök darabokra hulló létünk előtt.

Visszalapozom a kötetet, s egyszerre felfedezem, hogy a könnyedség csak álarc a drámái töltésű verseken; fölfedezem a tárgyi összefüggések különleges transzformációját, és fölfedezem a drámát: a költőt, aki saját léte mélyét, a felszínmögöttiséget, a valóságos eredőket keresi, s minduntalan látszat-összefüggésekbe és látszatjelenségekbe ütközik. Kegyetlen, öncsupaszító és világcsupaszító ütközetek ezek, melyekben mégis a költői én-keresés kerül a középpontba, s talán ezért öltözik a drámaiság néha túlzottan is lírai köntösbe, talán innen, e líraiságból fogan családka könnyedsége is. Az *Ünnepeink* az a vers, melyben az igazi én keresése az igazi társadalmi közeg keresésévé szélesedik; az *Ünnepeink*-kel a fiatal költő végérvényesen belép a magyar költészetbe: egyéni drámája, egyéni útkeresése egy közösség útkeresésévé transzformálódik, s ez olyan művészi hőfokra emeli e költeményt, hogy a költői közéletiség (vagy a közéleti költészet) nagy ígérését érezzük meg Mezey Katalinban.

Hosszan elemezhetnénk még ezt a vékony kötetet: az *Ünnepeink* drámái töltése után külön figyelemre méltó az *Amíg a buszra várunk* és a *Rendjeleink* dramatikus formai megoldása (ami — minden esztétikai általánosítás igénye nélkül mondjuk ezt — egyfajta belső drámaiság felfokozottságának tükröződése is), s szemügyre vehetnénk kisszámú „szerelmes” versét is, hisz e szerelmi líra — szervesen illeszkedve a kötet alaphangjához — voltaképp ugyanolyan énkeresés, mint az „első utáni lámpasorok, a nyárfák” vagy „a márciusi lépcsőházban hátukon fekvő döglegyek”, s folytathatnánk a sort, azaz a szerelem is elsősorban a világ jelensége, s csak mint ilyen lesz rendkívüli. De végül hadd foglaljuk össze egy mondatban, ami Mezey Katalin kötetének legfőbb erénye: ez a nyolc év verseit egybefogó gyűjtemény — annak ellenére, hogy bizonyos fejlődési vonalat természetesen felfedezhettünk benne — igen egységes, máris érett költőről tanúskodó, első kötet. Még akkor is, ha Mezey Katalin legjobb verseiben többet ígér, mint amennyit kötetében ad. (*Magvető Könyvkiadó, 1970.*)

PÁLYI ANDRÁS

ISZLAI ZOLTÁN: LÁRMAFA

Mostanában egyre több „megkésétt” költő jelentkezik: olyanok, akik jóval harmincadik életévük felett adják ki első kötetüket. Marsall László és Tóth Bálint után Iszlai Zoltán is ilyen. 1933-ban született, bölcsészetet végzett, könyvtárosként, majd szerkesztőként dolgozott. Versei tíz éve olvashatók, s most a folyóiratokban való szereplés „búvópatak-léte” után itt a meggyőző bizonyíték: az első kötet. A dolgok természete szerint ez a kötet válogatás: tíz esztendő termése kap benne képviseletet. A kései jelentkezésnek egyformán vannak előnyei és hátrányai: előnyös, hogy a költő figyelmesebb önellenzésre szorul, sajnálatos azonban, hogy eltűnik szemünk elől a pálya belső mozgása, hogy csak a végső eredményre figyelhetünk.

Iszlai kötetében is a válogatásnak ez az elve ölt alakot. És ez egyszerre sugallja a fegyelmezettség és a lezárttság tulajdonságait. A *Lármafa* költője nehéz élmények után vet számot tapasztalataival (miért is lenne könnyű sors, ha egy költő csak harminchat évesen adhatja ki első kötetét?); egy ellentmondásokkal terhes, válságokban bővelkedő korszaktól búcszik számadásaiiban. A múlt valóban kaotikus: „Képek a múltból Minden diribdarab összekocódik / húsbomból szaggatom dobálom szét